

แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพ

เชิงพุทธบูรณาการ : ศึกษากรณีหลักสูตร

พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*

A Trend for Developing Peace Engineers Curriculum
in Integrated Buddhist Perspective : A Case Study of
the Doctor of Philosophy Program in Peace Studies
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^{1*}บัญชา ฮ้อแสงชัย และ ¹พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

^{1*}Banchar Horsaengchai and ¹Phramaha Hansa Dhammahāso

สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Peace Studies Program, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

^{1*}Corresponding Author. Email: bancharcpp@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาในการดำเนินงานของหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพ ตามหลักสูตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพในวิทยาการสมัยใหม่ และพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อเสนอแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือกลุ่มผู้บริหารของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นักวิชาการ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย และนำเสนอผลการวิจัยในลักษณะวิเคราะห์และพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. จากการทำ SWOT ANALYSIS ทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านเนื้อหาสาระวิชาการ 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน 4) ด้านสื่ออุปกรณ์สนับสนุนการศึกษา 5) ด้านการ

วัดผลและประเมินผลการศึกษา 6) ด้านคุณสมบัติผู้สอน พบว่าหลักสูตรมีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค แตกต่างกันไปในรายละเอียดของแต่ละด้าน

2. ทฤษฎีในวิทยาการสมัยใหม่ทฤษฎีของไทเลอร์ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวกับ กระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด การใช้เทคโนโลยี ส่วนหลักธรรมที่ใช้ในหลักสูตรมี 3 หลักธรรม ได้แก่ หลักไตรสิกขา หลักธรรมแห่งความสำเร็จ หรือ อิทธิบาท 4 และ หลักธรรมชุด 3 เพื่อสลายความขัดแย้ง คือ สติ ขันติ และสันติ หลักธรรมเหล่านี้จะใช้ร่วมกับหลักสูตรฯ เพื่อการพัฒนาชีวิต และสังคม

3. แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตร เป็นไปในทิศทางที่ดี ภายได้เงื่อนไขที่ว่า หากหลักสูตรได้รับการพัฒนาโดยใช้แนวคิดทฤษฎีวิทยาการสมัยใหม่ควบคู่ไปกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำเสนอในงานวิจัย ทั้งนี้ เพื่อการดำรงอยู่ในศตวรรษที่ 21 อันเป็นสิ่งจำเป็นต่อความต้องการของสังคม

คำสำคัญ: แนวโน้มการพัฒนา; หลักสูตรดุสิตบัณฑิตสาขาวิชาสันติศึกษา; หลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพ; บูรณาการ

Abstract

This research has objectives of 1) to study the current condition and problem in the process work of the peace engineer program according to the doctoral degree in Peace Studies, 2) to study the development of the peace engineer program in terms of modern science and Theravada Buddhism, and 3) to propose a trend for developing the peace engineer program in Buddhist integration. The key informants were selected from both MCU and senior executives in areas of Buddhism, then analytically and descriptively presented the findings.

The findings were:

1. From the SWOT ANALYSIS of the six following aspects, namely:- 1) Academic content, 2) Teaching management, 3) Teaching activities, 4) Educational support media, 5) Evaluation Study, and 6) Lecturers' qualifications, It was found that the Curriculum had strengths, weaknesses, opportunities and obstacles in each different detail.

2. The theory in modern science that is used was Tyler's theory which is a theory about Learning process that allows people to change behavior, thinking, ability, learning from hearing, touching, reading, using of technology. As for the Buddhist principles used in the curriculum, there are three principles, including the threefold training, the principles of success (*brahmavihara*), and the special Buddhist principle to break the conflict, namely mindfulness, tolerance and peace. These principles will be used in conjunction with the curriculum in order for the development of life and society.

3. Trends in curriculum development Is in a good direction, in one condition that, if the curriculum could be developed using the Theory of modern science, along with the Buddhist principles presented in the research, in order to exist in the 21st century, it is the need of society.

Keywords: Trend for Developing; Doctor of Philosophy Program in Peace Studies; Peace Engineers Curriculum; Integrated

บทนำ

การจัดการศึกษาในปัจจุบันเป็นการศึกษาในรูปแบบของหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มคอ.2 ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา หรือ สกอ. ได้วางเกณฑ์สำหรับการพัฒนานักวิศวกรสันติภาพ ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตร จากการศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996) สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นหลักสูตรใหม่ที่มีผู้วิจัยเห็นความสำคัญในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับความร่วมมือกับ สถาบันพระปกเกล้า สำนักงานศาลยุติธรรม ในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแนวโน้มของหลักสูตรร่วมกับคณาจารย์เจ้าหน้าที่ และนิสิต เพื่อการค้นหาคำตอบให้ได้ว่า แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตร โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา และนักวิชาการทางด้านหลักสูตรทางการศึกษามาช่วยชี้แนะแนวโน้มเพื่อให้ได้ข้อมูลทางการศึกษาเพื่อนำไปแสวงหาความรู้ แสวงหาเครื่องมือ เป็นบุคคลต้นแบบที่ใช้การบริหารหลักสูตร ไม่ว่าจะทฤษฎีตะวันตก หรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผสมผสาน และนำเครื่องมือที่ได้มานั้นนำไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์ กับตนเองและสังคมส่วนรวม เพราะเป็นหน้าที่ที่หลักสูตรต้องผลิตคนดีมีคุณภาพออกไปสู่การพัฒนาสังคมให้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ในอนาคต

ปัญหา และสาเหตุ สภาพปัญหาความขัดแย้งในบริบทสังคมไทยทุกวันนี้ นับวันความขัดแย้งกระจายตัวทั้งระดับเชิงโครงสร้าง เชิงบุคคล เชิงระบบสังคมวัฒนธรรม ซึ่งในสถานการณ์ความขัดแย้งบางครั้งในวิกฤตก็มีโอกาสในหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา จึงได้อาศัยสถานการณ์เหล่านี้และความเรียกร้อง และความโหยหาของสังคมในการผลิตบัณฑิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับดุษฎีบัณฑิตศึกษา ซึ่งในหลักสูตรนี้ เราใช้คำว่าวิศวกรสันติภาพเพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทั้งในระดับตนเอง ระดับสังคม ระดับประเทศ หลักสูตรสันติศึกษาได้รับการพัฒนามาตั้งแต่ระดับปริญญาโท จนถึงปริญญาเอก ซึ่งมีจุดมุ่งหมายต่อการพัฒนาสังคมเพื่อให้อุดมด้วยสันติสุข โดยเนื้อหาหลักสูตรปริญญาเอกเน้นการปฏิบัติ และการลงพื้นที่เพื่อแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยปริญญาโทเน้นด้านหลักการเรียนทฤษฎีความขัดแย้งและหลักธรรม โดยได้รับความร่วมมือ MOU จากกระทรวงยุติธรรม และจากสถาบันพระปกเกล้า อย่างไรก็ตามเมื่อดำเนินการมาเปิดในรอบของการศึกษาเราพูดถึงมาตรฐานต่างๆไปก่อนว่าสันติศึกษาเป็นหลักสูตรใหม่หลักสูตรแรกที่เรียนสันติศึกษา ฉะนั้นในการพูดถึงทิศทางของแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรก็ยังคงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการสร้างการเรียนรู้ในสังคมให้มีคุณภาพโดยการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยอยู่เสมอ (Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto), 2008)

เหตุผลหลักสูตรที่ให้นิสิตเข้ามาศึกษาหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คือการมุ่งพัฒนาตนด้วยศีล สมาธิ และปัญญา (Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto), 2003) ร่วมพัฒนากาย วาจา และจิตใจอย่างมีความสุข และนำหลักสูตรที่ได้ออกสู่สังคม ด้วยเหตุที่โลกกำลังเลวร้าย หลักสูตรสันติศึกษาจึงนำเสนอหลักสูตรที่ดีไปสู่สังคม เพื่อแก้ไขปัญหาให้ตรงจุดตามวัตถุประสงค์

จากระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ ดังนั้นหลักสูตรสันติศึกษา เป็นหลักสูตรที่สะท้อนถึง บทบาทหน้าที่บอกแนวทางให้คนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ในขณะที่โลกกำลังมีความหวาดกลัว หวาดระแวงในขณะที่มีคนมีความทุกข์ ความขัดแย้งและความรุนแรง หลักสูตรสันติศึกษาจึงต้องออกมาชี้แนะ แนวทางคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิด สติ ขันติ และสันติ(Phramaha Hansa Dhammahāso, 2014) ให้เกิดสันติภายในตัวเองและนำหลักธรรมสู่สันติ ภายนอกให้กับสังคม เพื่อจัดการความขัดแย้งและเสริมสร้างสันติภาพอย่างมีระบบสังคมที่แตกต่างให้เกิด ความสงบสุขกับคนทุกกลุ่มในสังคม บริบทการศึกษาที่ดีในศตวรรษที่ 21 (Sutthirat, 2015) มีการถอดบท เรียนในเรื่องที่เกี่ยวข้องและสำคัญ ผู้วิจัยในฐานะนิสิตที่ได้เข้ามาเรียนรุ่นแรกปีแรกก็มองเห็นจากการเฝ้า สังเกตการณ์พัฒนาหลักสูตรนี้ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะต่อยอดในการที่จะทำให้หลักสูตรที่มีความ สำคัญเพราะเป็นหลักสูตรที่ผลิตคนที่มีองค์ความรู้ให้ออกไปแก้ไขปัญหาพัฒนาสังคมให้เกิดสันติสุขได้นั้น ต้องอาศัยบุคคลเหล่านี้ผลิตออกไป ดังนั้นกระบวนการผลิตจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ผู้วิจัยจึงสนใจเข้ามาศึกษา และพัฒนาหลักสูตรโดยอาศัยความรู้ในศาสตร์สมัยใหม่เข้าไปเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางด้านพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นฐานของหลักสูตร เพื่อเป็นประโยชน์กับหลักสูตรสันติศึกษาต่อไป

ประโยชน์จากการวิจัยในครั้งนี้ เป็นประโยชน์กับทุกภาคส่วน เช่น ภาคส่วนรัฐบาล ภาคเอกชน ผู้บริหารหลักสูตร คณาจารย์ นิสิต และประชาชนทั่วไป การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นการนำความรู้ไปใช้ให้ เกิดประโยชน์ต่อหลักสูตรสันติศึกษา สังคม และประเทศชาติ การพัฒนาหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพเปรียบ เปรียบเสมือนการนำสื่อองค์ความรู้จากหลักสูตรที่พัฒนาแล้วไปถ่ายทอดให้กับบุคคลได้เรียนรู้เพื่อการพัฒนาตน พัฒนาคณะ และพัฒนางาน ให้เข้ากับบริบทสังคมปัจจุบัน และเป็นการพัฒนาแนวโน้มของหลักสูตรให้ดีขึ้น ต่อไปอย่างต่อเนื่องจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น 1. สถานการณ์ภายนอกที่แข่งขันกันสูง และมีการตื่นตัว ของการพัฒนาหลักสูตร และ 2. นโยบายภายใน หลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพอะไรที่เราควรจะต้องจุดแข็งไว้ เสริมจุดอ่อนเพื่อเป็นการพัฒนาสมียอดบสอนของผู้เรียน และความต้องการของสังคม

ดังนั้น การจัดการหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพมีแนวโน้มต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และประเทศ โดยการขับเคลื่อนการพัฒนาดังกล่าวด้วยหลักการทางเนื้อหาวิชาการของหลักสูตร และ บุคลากรนับว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญที่สุดที่จะถ่ายทอดความรู้สู่สังคมให้เกิดสันติสุข ได้จากผู้ ที่ได้รับการฝึกฝนที่ดีได้อย่างมีคุณภาพ ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน แล้วนำหลักการที่ได้ศึกษาไปใช้ ปฏิบัติให้เกิดคุณประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหา ในการดำเนินงานของหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพ ตามหลักสูตรคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพในวิทยาการสมัยใหม่และพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อเสนอแนวโน้มนการพัฒนาหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพเชิงพุทธบูรณาการในหลักสูตรคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

วิจัยครั้งนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัยซึ่งผู้วิจัยเน้นศึกษาเจาะประเด็นเฉพาะเรื่อง“แนวโน้มนการพัฒนาหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพเชิงพุทธบูรณาการ” เป็นการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก(Tripitaka, 1990) เป็นข้อมูลในชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) วรรณคดี และวรรณกรรมพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน (Documentary Research) ทั้งในส่วนที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และปฏิบัติการในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนา โดยสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย (Research Process) ตามลำดับแบ่งเป็น 9 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนของหลักสูตรพุทธศาสตรคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา การประเมินหลักสูตร คู่มือประกันคุณภาพการศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ คณาจารย์หลักสูตรเจ้าหน้าที่หลักสูตร และนิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาสันติศึกษา จำนวนรวม 18 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 3 สร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการเข้าถึงข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 กลุ่มที่กล่าวไว้ข้างต้น และส่งแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการตรวจสอบเพื่อการได้รับข้อมูลที่ชัดเจนและตรงประเด็นมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงแล้ว เพื่อขออนุญาตออกหนังสือขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เข้าพบกลุ่มเป้าหมายที่ตั้งไว้ตามหนังสือ นำ เพื่อขอเข้าเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญทั้งฝ่ายวิชาการและผู้สร้างและใช้หลักสูตรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เห็นทุกมิติของแนวโน้มนการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 5 จากนั้นนำข้อมูลที่ได้รับมาทำการวิเคราะห์โดยใช้หลักการ SWOT Analysis จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาจัดกลุ่มแยกด้าน และประเภททั้งกลุ่มบุคคล เนื้อหาวิชาการโดยนำหลักที่แยกไว้ตั้งแต่ข้างต้นมาทำการวิเคราะห์อีกครั้งโดยแยกด้านเป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งทำให้เกิดแนวโน้มตามความเป็นจริงว่าปัจจุบันหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพได้มีการพัฒนาไปในทิศทางใดหรือระดับใด

ขั้นตอนที่ 6 นำข้อมูลที่วิเคราะห์แล้วและพบจุดอ่อนรวมทั้งอุปสรรคในการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อสรุปเบื้องต้นที่ได้วิเคราะห์แล้วไปหาข้อมูลเพิ่มเติมจากนักวิชาการที่ได้รับการยอมรับในแวดวงระดับอุดมศึกษาซึ่งแต่ละท่านเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัย จำนวน 8 ท่าน โดยมีคุณสมบัติดังนี้ โดยมีตำแหน่งทางการบริหารทั้งสิ้น

ขั้นตอนที่ 7 ผู้วิจัยทำแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรฯ เชิงพุทธบูรณาการ เพื่อนำเสนอแนวโน้มดังกล่าวโดยการใช้เนื้อหาหลักสูตรทั้ง 6 ด้าน เป็นตัวตั้งและใช้หลักธรรมแต่ละตัวไปอธิบายเชิงบูรณาการจนครบทุกหลักธรรม และนำมาเขียนวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุป

ขั้นตอนที่ 8 ผู้วิจัยหาแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรโดยนำข้อมูลการวิเคราะห์จุดแข็งและโอกาส จุดอ่อน และอุปสรรค รวมทั้งวิเคราะห์ด้านวิทยาการสมัยใหม่และพระพุทธศาสนามาตีความวิเคราะห์เพื่อเป็นข้อสรุปสำหรับขั้นตอนต่อไป

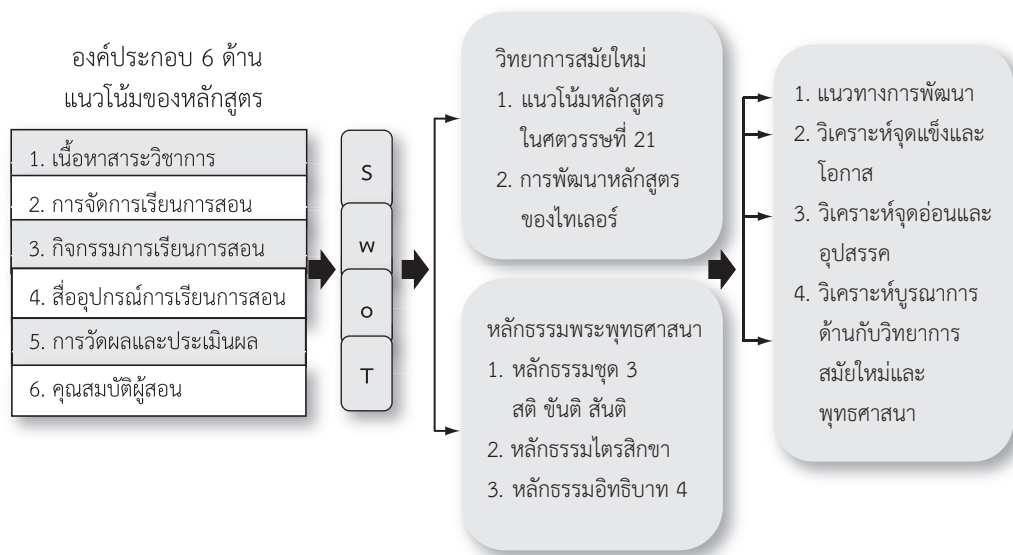
ขั้นตอนที่ 9 สู่ขั้นตอนการสนทนากลุ่มเฉพาะ หรือสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) จากนั้นเมื่อได้ข้อสรุปจากคำชี้แนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ด้านแล้วนำมาปรับปรุงแนวโน้มให้ดียิ่งขึ้น จากนั้นก็นำแนวโน้มที่ผ่านการพัฒนาแล้วเสนอขึ้นสอบคุชฎีพิจารณาต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. ทบทวนเอกสารหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา การประเมินหลักสูตร คู่มือประกันคุณภาพการศึกษาภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตาม มคอ.2
2. การพัฒนาหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพในวิทยาการสมัยใหม่ ทฤษฎีเรื่องแนวโน้มหลักสูตรในศตวรรษที่ 21
3. ทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ มุ่งเน้นผู้เรียนและผู้สอนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และการใช้เทคโนโลยี
4. ทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ปรากฏในหลักสูตร หลักธรรมชุด ๓ เพื่อสลายความขัดแย้ง สติ ชันติ สันติ
6. หลักสูตรศึกษา (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพเชิงพุทธบูรณาการ” จากประเด็นของการวิจัยสามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ในการตั้งฐานการวิเคราะห์ดังนี้

แผนภูมิ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหา ในการดำเนินงานของหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพตามหลักสูตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพในวิทยาการสมัยใหม่และพระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) เพื่อเสนอแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพเชิงพุทธบูรณาการในหลักสูตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ การเสนอผลวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลวิจัยโดยตอบคำถามการวิจัย และวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ข้อโดยสังเขปเชิงลึก ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหา ในการดำเนินงานของหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพตามหลักสูตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อกล่าวถึงสภาพปัจจุบันของหลักสูตรสันติศึกษา มีข้อมูลเดิมหลายด้าน คือ 1) ด้านเนื้อหาสาระวิชาการ 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน 4) ด้านสื่ออุปกรณ์สนับสนุนการศึกษา 5) ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา 6) ด้านคุณสมบัติผู้สอน สภาพปัจจุบันของหลักสูตรสาขา

วิชาสันติศึกษานั้น ได้รับการรับรองหลักสูตรจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและยังได้รับความร่วมมือลงนามสัญญากับกระทรวงยุติธรรม และสถาบันพระปกเกล้าเพื่อดำเนินการสอนตามนโยบายให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ชื่อว่าสันติศึกษา โดยมุ่งเน้นการเรียนการสอนทางด้านพุทธสันติวิธี ดังนั้นหลักสูตรจึงมุ่งเน้นการเรียนการสอนทางด้านทฤษฎี และปฏิบัติทั้งทางตะวันตก และหลักพุทธศาสนาเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่โดยมีสติเป็นฐานในการดำเนินชีวิต

ดังนั้นผู้วิจัย จึงได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ สภาพปัญหาของหลักสูตร เพื่อนำมาวิเคราะห์ ได้ดังนี้คือ ด้านเนื้อหาสาระวิชาการมีทฤษฎีมากกว่ากิจกรรม และหลักธรรม ด้านการเรียนการสอนเพิ่มอาจารย์ผู้สอนให้เพียงพอต่อจำนวนนิสิต และให้มีการสรุปการเรียนการสอน และการตรงต่อเวลาของนิสิต ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมการเพิ่มกิจกรรมให้มากขึ้น ด้านสื่ออุปกรณ์การสนับสนุนการศึกษา เพิ่มตำรา เอกสาร และคู่มือ และขยายพื้นที่ทางการศึกษา ด้านการวัดผลและประเมินผล เพิ่มมาตรฐานการวัดผลให้ และการวัดผลทางด้านอารมณ์ของนิสิต ด้านคุณสมบัติของผู้สอนส่งเสริมการพัฒนาวิชาการมากขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาการพัฒนาหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพในวิทยาการสมัยใหม่ และพระพุทธศาสนาเถรวาท ต้องการศึกษการพัฒนาหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพในวิทยาการสมัยใหม่ และพระพุทธศาสนาเถรวาทสรุปผลได้ ดังนี้ การนำหลักธรรมใดมาประยุกต์ใช้ให้ตรงกับการพัฒนานั้นดูจากตำราพระไตรปิฎก เช่น การพัฒนา ควรจะเป็นเรื่องของหลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา (Tripitaka, 20/87/312) และหลักอิทธิบาท 4 ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งเป็นหนทางแห่งความสำเร็จ รวมทั้งการใช้หลักธรรมชุด 3 สติ ขันติ สันติ (Phramaha Hansa Dhammahāso, 2014) เป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดความสงบสุข

การใช้หลักธรรมเป็นตัวตั้งแล้วใช้หลักทฤษฎีตะวันตกในวิทยาการสมัยใหม่ในศตวรรษที่ 21 มารวมบูรณาการนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้หลักสูตรมีความเป็นพุทธมากขึ้น ทฤษฎีของไทเลอร์มีความเหมาะสมที่เป็นการเรียนรู้โดยใช้ผู้สอนและผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลางการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนสอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 การศึกษาความยุ่งยากลำบากแก่จิตใจ ก็เรียกว่า อันไม่พึงปรารถนา แก้ไขด้วยการศึกษา (Buddhadasa Bhikkhu, 2006) หลักธรรมหลักสูตรสันติศึกษาที่ขาดไม่ได้คือ หลักธรรมชุด 3 เพื่อคลายความขัดแย้ง คือ สติ ขันติ สันติ เป็นหลักธรรมที่ใช้ร่วมกับสันติศึกษาในการพัฒนาชีวิตและสังคม (Phra Phaisan Visālo, 1999) และอิทธิบาท 4 หลักธรรมแห่งความสำเร็จ (Mahatthanadull, 2018) เนื้อหาหลักสูตรจะมีแนวโน้มที่ดีต้องขึ้นกับหลักธรรมเหล่านี้เป็นพื้นฐาน

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรวิศวกรรมสันติภาพเชิงพุทธบูรณาการในหลักสูตรดุขวิบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยควรจะเป็นอย่างไร และมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย สรุปผลได้ดังนี้คือ

1) แนวโน้มด้านเนื้อหาสาระวิชาการ มีทฤษฎีมากกว่ากิจกรรมและมากกว่าหลักธรรมและชาด การสอนเสริมบางรายวิชา การมีกิจกรรมและหลักธรรมและการสอนเสริมบางรายวิชาซึ่งตรงกับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นกิจกรรมปฏิบัติการลงพื้นที่เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง มากกว่าเน้นการเรียนทฤษฎี

2) แนวโน้มด้านการเรียนการสอนเพิ่มอาจารย์ผู้สอนให้เพียงพอต่อจำนวนนิสิตเนื่องจากมีผู้สนใจในการสมัครเรียนมากขึ้น การเตรียมความพร้อมสำหรับการขยายโครงสร้างทางการศึกษา

3) แนวโน้มด้านกิจกรรมการเรียนการสอนปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมการเพิ่มกิจกรรมให้มากขึ้น การเพิ่มกิจกรรมเป็นการมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดเครือข่ายตามที่ศตวรรษที่ 21 เช่น วันสันติภาพโลก หรือ วันวิสาขบูชาโลก เป็นต้น หรือมีการสัมมนาเชิงวิชาการกิจกรรมออกสื่อ กิจกรรมสัมพันธ์

4) แนวโน้มด้านสื่ออุปกรณ์การสนับสนุนการศึกษามีบางสิ่งที่ไม่สมบูรณ์ ตำรา เอกสาร และคู่มือผลิตล่าช้า และพื้นที่ใช้สอยมีขอบเขตที่จำกัด จากการขยายตัวของหลักสูตร มีแนวโน้มที่จะขยายพื้นที่ใช้สอยผลิตตำรา คู่มือ และรักษาวัสดุอุปกรณ์ให้สมบูรณ์เพื่อรองรับการขยายตัวของหลักสูตรตรงตามหลักทฤษฎีที่ต้องการพัฒนาปรับปรุงสิ่งสนับสนุนการศึกษา เพื่อรองรับความต้องการของมาผู้เรียน

5) แนวโน้มด้านการวัดผลและประเมินผล เพิ่มมาตรฐานการวัดผลให้มากขึ้น และขาดการวัดผลทางด้านอารมณ์ของนิสิต ด้านการวัดผลและประเมินผลมีการวัดผลตามคณะกรรมการการอุดมศึกษาซึ่งเป็นมาตรฐาน สันติศึกษาควรมีแนวโน้มการวัดผลจากด้าน การวัดผลจากการทำโครงการพัฒนา การนำเอาหลักธรรมไปใช้น้อยเพียงใด การวัดผลจากดัชนีความสุขที่ได้ศึกษาหลักธรรม การชีวิตของแนวโน้มการชีวิตแบบใหม่ หรือการชีวิตจากตัวผู้เรียนเองว่ามีความเป็นสันติมากขึ้นหรือน้อยลงเพียงใด

6) แนวโน้มด้านคุณสมบัติของผู้สอน ผู้สอนบางท่านขาดความเชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและด้านภาษาและด้านวิจัย ผู้สอนต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ตรงในสาขาวิชานั้นๆ เป็นบุคคลต้นแบบที่ดี มีแผนก่อนการเรียนการสอน ออกแบบการเรียนการสอน ผลิตตำราให้ทันยุคสมัยอยู่เสมอ

สรุป

สรุปรวมแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรจนครบองค์ประกอบของหลักสูตรทุกด้านแล้วหลักสูตรที่จะต้องพัฒนาตำราการเรียนการสอนให้มากกว่าเดิมเพื่อเป็นสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนให้สมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น เพื่อไม่ให้เป็นการอุปสรรคในการเรียนการสอนเพราะตำราเปรียบเสมือนแผนที่นำทางไปสู่จุดหมายที่ต้องการโดยไม่มีอุปสรรค ตำรานี้ต้องอาศัยครูบาอาจารย์ระดมความคิดในการเขียนตำราเพื่อใช้สำหรับการเรียนการสอนให้ตรงตามวัตถุประสงค์ และผลิตตำราในการเสริมองค์ความรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นผู้วิจัย ได้นำเสนอแนวโน้มด้านเนื้อหาสาระวิชาการคือการเพิ่มกิจกรรมและเพิ่มหลักธรรมและมีการสอนเสริมบางรายวิชา แนวโน้มด้านการเรียนการสอนเพิ่มอาจารย์ผู้สอนให้เพียงพอต่อจำนวนนิสิตให้มีการสรุปการเรียนการสอน

แนวโน้มด้านกิจกรรมการเรียนการสอนปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมการเพิ่มกิจกรรมให้มากขึ้น แนวโน้มด้านสื่ออุปกรณ์การสนับสนุนการศึกษาที่มีบางสิ่งที่ไม่สมบูรณ์ แนวโน้มด้านการวัดผลและประเมินผล เพิ่มมาตรฐานการวัดผลให้มากขึ้นและขาดการวัดผลทางด้านอารมณ์ของนิสิต แนวโน้มด้านคุณสมบัติของผู้สอน การใช้แนวโน้มในการพัฒนาร่วมกับแนวคิดทฤษฎีวิทยาการสมัยใหม่ในศตวรรษที่ 21 สันติภาพมีความหมายที่กว้าง (Areeya, 1987) มีวิสัยทัศน์ มียุทธศาสตร์ มีกลยุทธ์ ในการดำเนินของกิจกรรมหลักสูตร เราจึงต้องพัฒนาตนเองก่อน แล้วจึงไปจัดการปัญหา (Phra Rajapariyatkavi, 2018) รวมถึงหลักสูตรที่สำคัญคือ หลักสูตรชุด 3 สติ ขันติ สันติ หลักสูตรไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และหลักสูตรมอทธิบาท 4 ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า แนวโน้มที่ได้จากข้อมูลดังกล่าวจะทำให้ได้แนวโน้มที่ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการ ผู้บริหารหลักสูตร ให้ความสนใจในการจัดทำนโยบายโครงสร้างหลักสูตร เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลการประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรม การเพิ่มหลักสูตรว่าด้วยโครงการพัฒนาเพื่อสันติภาพ และความยั่งยืน เป็นข้อรายวิชาใหม่ มีการนำหลักสูตรเข้าบรรจุในการเรียนการสอนมากขึ้น ผู้บริหารควรสนับสนุนด้านงบประมาณ ขยายปรับปรุงสถานที่เรียน

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การนำทฤษฎีตะวันตกและหลักสูตรบูรณาการร่วมกันให้มากขึ้นเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในวิทยาการสมัยใหม่ศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ควรศึกษาวิธีการประยุกต์ใช้สหวิทยาการ ทางด้านศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกันสนับสนุนนิสิตให้มีส่วนร่วมกิจกรรมในวันสำคัญ และปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง คณาจารย์และนิสิตสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้สอดคล้องกับหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษาควรเน้นการลงพื้นที่ให้เกิดทักษะที่ดีต่อคณาจารย์ และนิสิตในการนำไปประยุกต์ใช้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยพบว่า แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรอยู่ในระดับที่ดี และกำลังพัฒนาให้ดีขึ้น แต่ยังมีประเด็นที่ผู้วิจัยค้นพบแต่ไม่สามารถวิจัยต่อไปได้จึงเสนอให้ศึกษาในประเด็นดังนี้

1. ควรวิเคราะห์ด้วยสถิติขั้นสูง เนื่องจากครั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้ใช้เทคนิค EDFA มาเป็นส่วนประกอบในการวิจัย
2. ควรมีการประเมินแนวโน้มที่พัฒนามากขึ้นจากงานวิจัยในครั้งนี้
3. ควรนำผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นข้อมูลและแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

References

- Areeya G. (1987). *Perspective on Peace: Peace Knowledge Processing*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Buddhadasa Bhikkhu. (2006). *Perfect Education: The Circle That Protects the World to the End*. Bangkok: Usa Printing.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1990). *Tripitaka: Thai version*. Bangkok: MCU Press.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Doctor of Buddhist Studies Program*, New branch of Peace Education Program.
- Mahatthanadull, S. (2018). Deputy Director of International Buddhist Studies of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Interview*. November, 28.
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2008). *Buddhist Dictionary Dharma edition*. (12th ed). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya.
- Phra Phaisan Visālo. (1999). *Education for Human Resource Development*. Faculty of Education Rajabhat Institute Chiang Rai.
- Phra Rajapariyatkavī, (2018). President of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Interview*. November, 5.
- Phramaha Hansa Dhammahāso. (2014). *Buddhism and modern science*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Sutthirat, C. (2015). *in the course of learning management and learning management innovation*. (12th ed). Pimluk, Nonthaburi: P-Balance Design and Printing.